



LATVIJAS REPUBLIKAS TIESĪBSARGS

Baznīcas iela 25 Rīga LV 1010, tālr. 67686768; fax 67244074; e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv

Rīgā

2013.gada 8.aprīlī Nr. 16/6

Latvijas Republikas Satversmes tiesai

Jura Alunāna ielā 1
Rīgā, LV-1010

Par viedokli lietā Nr.2012-22-0103

Tiesībsarga birojā 2013.gada 18.martā ir saņemts Latvijas Republikas Satversmes tiesas tiesneša Ulda Ķiņa informācijas pieprasījums, kurā tiesībsargs lūgts rakstveidā sniegt atbildes uz papildjautājumiem, kuriem ir nozīme lietā Nr.2012-22-0103 „Par Civilprocesa likuma 567.panta trešās daļas, ciktāl tā neparedz zvērināta tiesu izpildītāja amata atlīdzības segšanu no valsts budžeta gadījumos, kad piedzinējs ir atbrīvots no sprieduma izpildes izdevumu samaksas, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 107.pantam un Ministru kabineta 2011.gada 30.augusta noteikumu Nr.670 „Noteikumi par izpildu darbību veikšanai nepieciešamo izdevumu apmēru un to maksāšanas kārtību” 8., 9., 10., 11. un 12.punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 64. un 105.pantam” (turpmāk – lieta Nr.2012-22-0103).

Izvērtējot uzdotos jautājumus un ievērojot Tiesībsarga likumā noteikto Latvijas Republikas tiesībsarga kompetenci, sniedzu šādu viedokli.

[1] Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk - Satversme) 107.pants nosaka, ka *ikvienam darbiniekam ir tiesības saņemt veiktajam darbam atbilstošu samaksu, kas nav mazāka par valsts noteikto minimumu, kā arī tiesības uz iknedēļas brīvdienām un ikgadēju apmaksātu atvaļinājumu.* No konstitucionālās sūdzības izriet, ka pēc būtības apstrīdēta Civilprocesa likuma 567.panta trešās daļas (turpmāk – apstrīdētā norma) atbilstība Satversmes 107.panta vārdiem *ikvienam darbiniekam ir tiesības saņemt veiktajam darbam atbilstošu samaksu.* Tātad lietas ietvaros vērtejams, vai zvērināti tiesu izpildītāji ir subjekti, kas ietilpst termina „darbinieks” saturā. Par Satversmes 107.pantā ietverto tiesību uz darba samaksu atzīstami ne tikai darbinieki Darba likuma izpratnē, bet arī citas fiziskas personas, kuras, īstenojot Satversmes 106.pantā noteiktās tiesības uz darbu, ir brīvi izvēlējušās nodarbošanos un darbavietu atbilstoši spējām un kvalifikācijai, jo tiesības uz darbu ir cieši saistītas ar tiesībām uz darba samaksu un atpūtu.¹ Nav izslēdzama arī atsevišķu pašnodarbināto personu ietveršana Satversmes 107.panta subjektu lokā, ja tās, neskaitoties uz savu tiesisko statusu un darba patstāvīgumu, veic noteiktas funkcijas valsts interesēs, to darbību reglamentē likums un savā darbībā tās ir pielīdzināmas valsts amatpersonām.² Jau iepriekš norādīts, ka zvērināti tiesu izpildītāji, lai gan ir brīvās juridiskās profesijas pārstāvji, vienlaikus ir tiesu sistēmai

¹ Latvijas Republikas Satversmes komentāri VIII nodaļa Cilvēka pamattiesības, Latvijas Vēstnesis, 2011, 505.lpp.

² Turpat, 505.,506.lpp.

piederīgas personas, kuru profesionālo un korporatīvo darbību regulē Tiesu izpildītāju likums, tie pilda tiem likumā noteiktos pienākumus un amata darbībā ir pielīdzināti valsts amatpersonām.

Tiesu izpildītāju likums paredz zvērinātu tiesu izpildītāju tiesības saņemt veiktajam darbam atbilstošu atlīdzību, kuru nosaka Ministru kabinets. Proti, Tiesu izpildītāju likuma 79.pants noteic, ka *par katru amata darbību (73. un 74.pants), ko veic zvērināts tiesu izpildītājs, kā arī par sniegtu juridisko palīdzību (75.pants) viņam ir tiesības neatkarīgi no valsts nodevas nemt atlīdzību. Atlīdzības apmēru par zvērināta tiesu izpildītāja amata darbībām nosaka atbilstoši taksei. Vienošanās par amata darbību atlīdzības apmēru, kas atšķiras no taksēs, ir aizliegta.* Vienlaikus saskaņā ar Tiesu izpildītāju likuma 86.panta pirmo daļu zvērinātam tiesu izpildītājam ir tiesības uz atvalinājumu.

Līdz ar to nav šaubu, ka zvērināti tiesu izpildītāji ietilpst Satversmes 107.panta subjektu lokā, un citu starpā uz tiem attiecas Satversmes 107.panta garantētās tiesības saņemt veiktajam darbam atbilstošu samaksu.

Ievērojot zvērinātu tiesu izpildītāju profesijas specifiku, valstij nav pienākums garantēt tiesu izpildītājiem minimālo algu, tomēr šis jautājums tiesībsarga ieskatā nav vērtējams konkrētās lietas ietvaros.

[2] Civilprocesa likuma 568.pants paredz zvērināta tiesu izpildītāja tiesības piedzīt sprieduma izpildes izdevumus no parādnieka, tāpēc nav noliedzams, ka tiesu izpildītāju iespēja saņemt amata atlīdzību un izpildu darbību veikšanai nepieciešamos izdevumus primāri ir atkarīga no paša zvērināta tiesu izpildītāja darbības efektivitātes.

Tomēr Satversmes 105. un 107.pantā nostiprinātās pamattiesības tiek ierobežotas tajos gadījumos, kad zvērinātam tiesu izpildītājam objektīvu iemeslu dēļ nav iespējas piedzīt ar sprieduma izpildi saistītos izdevumus no parādnieka, bet piedzinējs ir atbrīvots no sprieduma izpildes izdevumu samaksas. Šādās piedziņas lietās likumdevējam būtu jānodrošina vai nu priekšapmaksa, vai pēcapmaksa zvērinātam tiesu izpildītājam, lai novērstu Satversmes 105. un 107.pantā garantēto tiesību ierobežojumu.

[3] Tiesībsarga ieskatā Satversmes 107.pantā paredzētā veiktajam darbam atbilstoša samaksa ir atlīdzība par katru zvērinātu tiesu izpildītāja veikto amata darbību. Proti, likumdevējs nevar noteikt zvērinātam tiesu izpildītājam veikt noteiktas amata darbības, neparedzot par to atlīdzību vai alternatīvu mehānismu, kuru izmantojot, zvērināts tiesu izpildītājs varētu taisnīgu atlīdzību iegūt.

No apstrīdētās normas izriet, ka no valsts budžeta līdzekļiem netiek segta zvērināta tiesu izpildītāja amata atlīdzība gadījumos, kad piedzinējs ir atbrīvots no sprieduma izpildes izdevumu samaksas. Tā kā sprieduma izpilde vispārējā gadījumā notiek uz parādnieka rēķina, arī gadījumos, kad zvērināta tiesu izpildītāja lietvedībā nonāk lieta, kurā piedzinējs ir atbrīvots no izpildes izdevumu samaksas, zvērināts tiesu izpildītājs saskaņā ar Civilprocesa likuma 568.panta otro un trešo daļu par sprieduma izpildes izdevumiem sastāda aprēķinu, kuru nosūta gan parādniekiem, gan piedzinējam. Tomēr saskaņā ar konstitucionālajā sūdzībā sniegtu informāciju lielākā daļa izpildu lietu (vidēji 85%), kurās piedzinējs ir atbrīvots no sprieduma izpildes izdevumiem, nav pabeigtas ar izpildi, proti, tiesu izpildītājs nav varējis piedzīt arī amata atlīdzību.

Līdz ar to redzams, ka likumdevējs ir paredzējis alternatīvu mehānismu - tiesības piedzīt amata atlīdzību no parādnieka, tomēr šis mehānisms vairumā gadījumu nav efektīvs.

Ministru kabinets atbildes rakstā norāda, ka paralēli izpildu darbību veikšanai zvērinātam tiesu izpildītājam saskaņā ar Tiesu izpildītāju likuma 74.panta pirmo daļu un 75.panta pirmo daļu ir tiesības pēc ieinteresēto personu lūguma veikta arī citas ar piespiedu izpildi nesaistītas amata darbības un par tām saņemt atlīdzību, proti, zvērinātam tiesu izpildītājam ir tiesības sniegt šādus pakalpojumus:

- 1) piegādāt tiesas pavēstes un citus dokumentus;
- 2) fiksēt faktus;

- 3) veikt mantas apraksti kopīgas mantas dalīšanas nolūkā vai mantojuma lietā;
- 4) rīkot publiskas izsoles;
- 5) sagādāt no valsts, pašvaldību vai privātajām iestādēm, kā arī no amatpersonām un privātpersonām dokumentus, kas viņiem nepieciešami profesionālās darbības veikšanai;
- 6) sastādīt izlīgumu tiesas un citu institūciju nolēmumu izpildes stadijā;
- 7) sniegt juridisko palīdzību, sagatavojot dokumentus un konsultējot jautājumos, kas saistīti ar tiesu un citu institūciju nolēmumu izpildi.

Tomēr tiesībsargs vērš uzmanību, ka ienākumus, veicot šīs amata darbības, iespējams gūt tikai tad, ja pēc tām pastāv pieprasījums.

Satversmes tiesa vēlas noskaidrot, vai šādi alternatīvi mehānismi ir tiesiski paši par sevi, nevis to, vai tie nodrošina pietiekamu atlīdzības apmēru konkrētiem zvērinātiem tiesu izpildītājiem. Tomēr tiesībsarga ieskatā šis jautājums nav vērtējams atrauti no faktiskās situācijas. Protī, taisnīgu atlīdzību par veiktajām amata darbībām var nodrošināt ar alternatīviem mehānismiem, tomēr tikai tādā gadījumā, ja šie mehānismi pēc būtības ir efektīvi un vienlīdzīgi pieejami visiem tiesu izpildītājiem, neatkarīgi, piemēram, no tiesu izpildītāja prakses vietas.

[4] Līdzekļus, no kuriem zvērinātam tiesu izpildītājiem kā amatpersonām ir jānodrošina sava profesionālā darbība, un līdzekļus, kurus zvērināti tiesu izpildītāji patur kā ienākumus savu personisko vajadzību apmierināšanai, tiesībsarga ieskatā nav iespējams un nav nepieciešams nošķirt.

[5] Saskaņā ar Satversmes 64. pantu *likumdošanas tiesības pieder Saeimai, kā arī tautai šīnī Satversmē paredzētā kārtībā un apmēros.*

Likumdošana ir likumu pieņemšana, proti, tiesības kādu jautājumu noregulēt ar likumu.³ Satversmes tiesa ir norādījusi, ka prasība, lai likumdevējs pats likumdošanas celā izšķirtu visus jautājumus, mūsdienu sabiedrības komplikētajos dzīves apstākļos ir kļuvusi grūti īstenojama. Iemesls atkāpei no prasības, ka likumdevējam visi jautājumi pilnībā jāizšķir pašam, ir efektīvāka valsts varas īstenošana, likumdevējam likumdošanas procesā izlemjot tikai svarīgākos jautājumus, bet detalizētākai tiesību normu izstrādāšanai pilnvarojot Ministru kabinetu vai citu valsts institūciju.⁴

Pilnvarojuma (deleģējuma) nosacījumi vispārīgi ir reglamentēti Ministru kabineta iekārtas likuma 31.pantā. Šā panta pirmās daļas 1.punkts noteic, ka Ministru kabinets var izdot normatīvos aktus – noteikumus, ja likums Ministru kabinetu tam īpaši pilnvaro, turklāt pilnvarojumā jābūt norādītiem noteikumu satura galvenajiem virzieniem.

Tā kā šādu normatīvo aktu izdošana ir pārvaldes darbība, Ministru kabinets vai cita institūcija detalizē likumos ietverto politisko gribu vai nosaka likumu īstenošanas kārtību. Deleģējošajai normai ir jāidentificē likumdošanas deleģējuma mērķis, saturs un apjoms tik skaidri, lai būtu saprotams, kādus noteikumus valdība var izdot.⁵

Tātad visupirms ir jāizvērtē, vai likumdevējs ir pilnvarojis Ministru kabinetu noregulēt attiecīgo jautājumu. Ja likumā ir ietverta pilnvarojošā norma, ir jānoskaidro pilnvarojuma mērķis, saturs un apjoms. Deleģējošai normai ir jāidentificē likumdošanas deleģējuma mērķis, saturs un apjoms tik skaidri, lai būtu saprotams, kādus noteikumus valdība var izdot.⁶

Ministru kabineta 2011.gada 30.augusta noteikumi Nr.670 „Notikumi par izpildu darbību veikšanai nepieciešamo izdevumu apmēru un to maksāšanas kārtību” (turpmāk – Noteikumi Nr.670) ir izdoti saskaņā ar Civilprocesa likuma 567.panta ceturto daļu, kas noteic, ka *izpildu darbību veikšanai nepieciešamo izdevumu apmēru un to maksāšanas kārtību nosaka Ministru kabinets*, un 620.¹⁰ panta otro daļu, kas paredz, ka *piedzinējs, kurš nolēmuma*

³ Sk. Satversmes tiesas 2007. gada 9. oktobra spriedumu lietā Nr.2007-04-03. Pieejams: www.satv.tiesa.gov.lv

⁴ Turpat.

⁵ Turpat.

⁶ Turpat.

izpildē nepiedalās, pēc tiesu izpildītāja pieprasījuma papildus šā panta pirmajā daļā minētajiem nolēmuma izpildes izdevumiem iemaksā naudas summu to izdevumu segšanai, kas saistīti ar bērna nogādāšanu atpakaļ uz valsti, kurā ir viņa dzīvesvieta (arī ar bērna uzturēšanos krizes centrā vai citos drošos apstākļos saistīto izdevumu, ceļa izdevumu, izdevumu par tulka un psihologa pakalpojumiem un citu izdevumu segšanai). Šo izdevumu apmēru un maksāšanas kārtību nosaka Ministru kabinets. Tādējādi Civilprocesa likumā ir ietvertas normas, kas pilnvaro Ministru kabinetu izdot noteikumus.

Ar pilnvarojuma mērķi saprot to, ko likumdevējs centies panākt, piešķirot Ministru kabinetam tiesības noregulēt attiecīgo jautājumu.⁷ Satversmes tiesa ir norādījusi, ka ar likumdevēja pilnvarojumu izpildvarai jāsaprot ne tikai viena konkrēta, lakoviska tiesību norma, bet paša likuma būtība un mērķi.⁸ Ievērojot minēto, ja Civilprocesa likuma 567.panta ceturtajā daļā ietvertā likumdevēja pilnvarojuma apjoms rada šaubas, tā saturu un mērķi var noskaidrot, vērtējot šo pilnvarojumu kopsakarā ar pārējo likuma pantu.

Tiesībsarga ieskatā no Civilprocesa likuma 567.panta skaidri izriet, ka pilnvarojuma mērķis ir, pirmkārt, reglamentēt izpildu darbībai nepieciešamo izdevumu apmēru, otrkārt, reglamentēt kārtību, kādā šie izdevumi tiek segti no valsts budžeta līdzekļiem.

Lietas Nr.2012-22-0103 ietvaros vērtējams, vai Ministru kabinets pārkāpis deleģējumu reglamentējot kārtību, kādā izpildu darbībai nepieciešamo izdevumu apmērs tiek septs no valsts budžeta līdzekļiem.

Attiecībā uz pilnvarojuma saturu jānorāda, ka Satversmes tiesa jau iepriekš ir atzinusi, ka pilnvarojumā minētā vārda „kārtība” lietošana nepārprotami norāda uz Ministru kabineta noteikumu procesuālo raksturu, proti, noteiktas procedūras izstrādāšanu.⁹ Līdz ar to secināms, ka Noteikumos Nr.670 nevar būt iekļautas materiālās normas, kas ierobežotu pamattiesības.

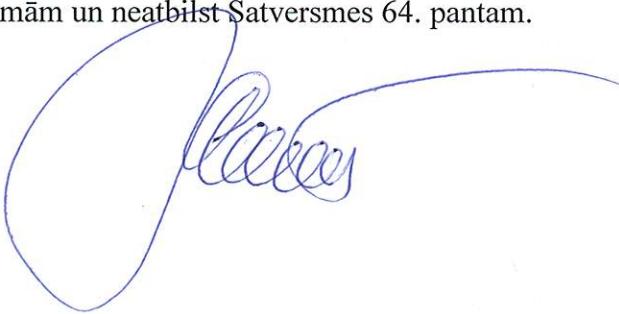
Pilnvarojuma apjoms nozīmē to, ciktāl Ministru kabinets var rīkoties, izstrādājot un izdodot tiesību normas.¹⁰ Konstitucionālajā sūdzībā ir apstrīdēts Noteikumu Nr.670 8.-12.punkts. Šīs normas nosaka, ka gadījumos, ja piedzinējs ir atbrīvots no sprieduma izpildes izdevumu samaksas, izpildu darbību veikšanai nepieciešamos izdevumus Tieslietu ministrija sedz no ministrijai šim mērķim paredzētā finansējuma, reizi mēnesī šajos noteikumos noteiktajā kārtībā un apmērā izmaksājot zvērinātam tiesu izpildītājam kompensāciju par katru zvērināta tiesu izpildītāja iecirkni, kurā tas pastāvīgi veic amata pienākumus. Izmaksātā kompensācija ir atkarīga no zvērināta tiesu izpildītāja darba apjoma un valsts budžetā šim mērķim paredzēto līdzekļu apjoma.

Tātad secināms, ka Ministru kabinets ir izdevis ne tikai procesuālas normas, kas reglamentētu valsts budžeta līdzekļu izmaksāšanas kārtību, bet normas paredz izmaksāto līdzekļu apjoma ierobežojumu atkarībā no zvērināta tiesu izpildītāja darba apjoma un valsts budžetā šim mērķim paredzēto līdzekļu apjoma.

Līdz ar to secināms, ka, mainot valsts budžeta līdzekļu izmaksāšanas kārtību no individuālu avansu pieprasījumu un rēķinu apmaksas uz kompensācijas sistēmu, Ministru kabinets nav ievērojis likumā noteiktās pilnvarojuma robežas, proti, šo jautājumu ir izlēmis *ultra vires*. Tātad Noteikumu Nr.670 8., 9., 10. un 11.punkts nav uzskatāmi par pienācīgā kārtībā pieņemtām tiesību normām un neatbilst Satversmes 64. pantam.

Tiesībsarga vietniece

Tīgere 67686768



I.Piljāne

⁷ Sk. Satversmes tiesas 2007. gada 9. oktobra spriedumu lietā Nr.2007-04-03. Pieejams: www.satv.tiesa.gov.lv.

⁸ Sk. Satversmes tiesas 2011. gada 11. janvāra sprieduma lietā Nr. 2010-40-03. Pieejams: www.satv.tiesa.gov.lv

⁹ Sk. Satversmes tiesas 2007. gada 9. oktobra spriedumu lietā Nr.2007-04-03. Pieejams: www.satv.tiesa.gov.lv

¹⁰ Sk. Satversmes tiesas 2011. gada 11. janvāra sprieduma lietā Nr. 2010-40-03. Pieejams: www.satv.tiesa.gov.lv